

Navigating Mis- and
Disinformation at an Older Age

MEDIAN VINOUMAT

eli MITEN TIETO VOI VÄÄRISTYÄ MEDIASSA

Nordplus

Vanhustyön keskusliitto
CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

Ohjeet

Materiaali soveltuu vuorovaikutteisiin työpajoihin, joissa osallistujat keskustelevalle siitä, miten vinoutunut tieto vahvistaa ennakkokäsityksiä ja vääristää todellisuutta.

Jokainen dia esittelee yhden mediavinouman tyypin. Kouluttaja voi täydentää sisältöä käytännön esimerkeillä.

Työpaja voidaan päättää harjoitukseen, jossa osallistujat analysoivat uutisia ja etsivät tunnepitoisia ilmaisuja tai sensaatiohakuksia sanavalintoja.

Mitä mediavinouma tarkoittaa ?

- Uutinen tai muu mediasisältö esitetään **puutteellisella tai subjektiivisella tavalla** suosien tiettyä näkökulmaa, osapuolta tai lopputulosta.
- Puhutaan myös harhasta tai vääristymästä.
- Kyse ei aina ole tahallisesta valehtelusta, vaan siitä, mitä tietoa valitaan mukaan ja mitä korostetaan.

Vinoutunut tieto voi...

- Vääristää käsitystäsi todellisuudesta.
- Vahvistaa olemassa olevia ennakkokäsityksiä (vahvistusharha).
- Johtaa virheellisiin johtopäätöksiin ja päätöksiin.

Yleisimmät mediavinoumat

- Tärkeiden tietojen tai näkökulmien poisjättäminen
- Valikoiva uutisointi
- Uutisten sijoittelu (esim. lehdessä)
- Kehystämisen ja sanavalintojen vinouma
- Sensaatiohakuisuus

Poisjättämisen vinouma

Yksi yleisimmistä ja vaikeimmin havaittavista vinoumista. Toimittaja jättää tarkoituksellisesti pois olennaisen tiedon, näkökulman tai taustatiedon, joka voisi muuttaa lukijan käsitystä tapahtumasta.

Kysy itseltäsi: Mitä tästä puuttuu? Esitetäänkö vain yhden osapuolen näkemyksiä? Onko jätetty pois tietoa, joka voisi haastaa jutun näkökulman?

Esimerkki: Uutinen kertoo poliitikko X:n ohjelman epäonnistumisesta, mutta jättää mainitsematta, että vastapuolue leikkasi ohjelman rahoitusta merkittävästi.

Valikoinnin vinouma

1. Aiheiden valikointi

Media valitsee uutisoitavaksi vain sellaisia aiheita, jotka tukevat sen poliittista tai taloudellista agendaa, ja jättää muut merkittävät aiheet huomiotta.

Kysy itseltäsi: Miten eri tavoin ajattelevat mediat uutisoivat samana päivänä? Onko jokin suuri uutinen näkyvästi esillä toisessa mediassa, mutta puuttuu toisesta?

2. Lähteiden valikointi

Toimittaja käyttää lähteinä vain sellaisia asiantuntijoita, todistajia tai organisaatioita, jotka tukevat yhtä näkökulmaa.

Kysy itseltäsi: Onko eri näkökulmia edustavia lähteitä mukana? Käytetäänkö epämääräisiä ilmaisuja, kuten ”asiantuntijoiden mukaan” ilman lähteiden tarkempaa nimeämistä?

Sijoittelun vinouma

Uutisen merkitystä vähätellään tai korostetaan sen perusteella, mihin se sijoitetaan. Tärkeitä mutta epämieluisat uutiset voidaan sijoittaa lehden loppuun, verkkosivun alaosaan tai uutislähetysten loppupuolelle.

Kysy itseltäsi: Mikä uutinen on näkyvimpänä etusivulla? Mitä korostetaan kuvilla ja otsikoilla? Mitkä aiheet on siirretty vähemmän näkyville?

Esimerkki: Hallitusta myönteisesti käsittelevä uutinen on pääuutinen, kun taas korruptiotapaus löytyy vasta sivulta 17.

Kehystämisen ja sanavalintojen vinouma

Kyse on kielen käytöstä. Tietyt sanat, otsikot ja kuvailevat ilmaisuvoivat antaa myönteisen tai kielteisen arvion jo ennen kuin lukija on saanut tietoonsa faktat.

Kysy itseltäsi: Käytetäänkö tunnepitoisia sanoja kuten ”katastrofaalinen”, ”rohkea”, ”skandaalimainen” tai ”ääriajattelija”, vaikka neutraalimmat ilmaisuvo riittäisivät? Näkyykö tämä erityisesti otsikoissa?

Esimerkki: Jos yhtä poliitikkoa kutsutaan ”rohkeaksi valtiomieheksi” ja toista ”radikaaliksi toimijaksi”, kyse on sanavalintojen aiheuttamasta vinoumasta.

Sensationhakuisuus ja negatiivisuusharha

Harvinaiset, dramaattiset, pelottavat tai kielteiset tapahtumat saavat usein enemmän huomiota kuin niiden todellinen merkitys edellyttäisi. Tätä kuvataan joskus sanonnalla: *”Jos vuotaa verta, se pääsee otsikoihin.”*

Kysy itseltäsi: Koostuuko uutisvirtasi pääasiassa onnettomuuksista, rikoksista ja konflikteista? Herättääkö otsikko pelkoa tai suuttumusta? Voisiko kyse olla sensationhakuisuudesta?

Esimerkki: Media uutisoi laajasti yhdestä lentoturmasta, mutta ei kerro miljoonista turvallisesti toteutuneista lennoista. Tämä voi vääristää käsitystä lentomatkustamisen turvallisuudesta.

Yhteenveto

Tarkista useita lähteitä

- Lue samasta tapahtumasta eri medioiden uutisointia, erityisesti erilaisista näkökulmista.

Syvenny otsikkoa pidemmälle

- Älä tyydy otsikkoon. Lue koko juttu ja etsi puuttuvaa tietoa.

Erota mielipide ja uutinen

- Tunnista ero uutisjutun ja mielipidekirjoituksen välillä.

Kiinnitä huomiota sävyyn

- Tarkkaile sanoja, joilla pyritään herättämään tunteita, kuten vihaa, pelkoa tai innostusta.

